

"Kronijck"

Jrg 1
NR. 2

Mededelingen
Oudheidkundige
Kring Voorst

Mededelingenblad van de Oudheidkundige Kring Voorst.
Eerste jaargang nr. 2. september 1978

voorlopige redactiecommissie: H.J. ten Hove (Voorst), J. Lubberts (Terwolde)
A.H. Rengersen (Nijbroek)

Bij het verschijnen van no. 1 van dit mededelingenblad werd de redactiecommissie als "voorlopig" aangekondigd. Aan de leden werd verzocht zich aan te melden, zitting te nemen in de redactiecommissie, waarna het bestuur uit degenen die zich aanmelden en permanente commissie kon samenstellen.

Tot heden heeft zich niemand bereid verklaard, nochtans richt het bestuur zich met hetzelfde verzoek tot de leden. Gaarne uw reactie!!

Daarnaast zou de redactiecommissie graag copie ontvangen van de leden ter plaatsing in ons verenigingsblad. U weet vast wel iets wat het vermelden waard is. Korte berichtjes zijn eveneens welkom. U hoeft echt geen stuk proza in te leveren, uw bijdrage kan indien U dat wenst, wat aangepast of omgewerkt worden. Levert U de redactiecommissie "leesstof" en wij zorgen dan wel voor het persklaar maken.

Bestuursmededelingen:

1. Voorzitter: De heer L.J.A. Crompvoets is verhuisd naar een plaats beneden de grote rivieren en heeft daarom moeten bedanken als lid van de vereniging, terwijl daarmee tevens zijn voorzitterschap beëindigd moest worden. De heer Jeswiet heeft zich bereid verklaard voorlopig als voorzitter te willen fungeren.

2. Bestuursleden: De heer E. Beumkes heeft bedankt als bestuurslid, omdat drukke werkzaamheden geen tijd overlieten voor bestuurszaken. Het bestuur besloot na het uittreden van de heren Beumkes en Crompvoets het aantal bestuursleden voorlopig te handhaven op 7 leden.

3. Adreswijziging: Voorlopige voorzitter : nieuwe adres:
L.W. Jeswiet,
Eesterbrinkweg 6,
GORSSEL (postcode 72 13 LE)
Tel.: 05759 - 32 18

4. Lezing november 1978

Het bestuur zal trachten in november as een lezing te organiseren over monumentenzorg.

f=f

INDIEN U COPIE HEEFT KUNT U DIT ZENDEN AAN:

Dhr. J. Lubberts,
Koningin Wilhelminastraat 10
7396 AJ TERWOLDE.

VEERTIENDE CURSUS VOOR AMATEURHISTORICI
1978-1979.
A A N M E L D I N G S F O R M U L I E R.

Ondergetekende: _____ (naam)
Adres: _____
Woonplaats + postcode: _____ Tel.: _____

Wenst deel te nemen aan de 14e Cursus voor Amateurhistorici (1978-1979) van de Stichting Contact van Gelderse Oudheidkundige Verenigingen en Musea.

Hij/Zij wenst de lessen in het lezen van oud schrift voor beginners te volgen (A.1). Kosten f. 45,=

Hij/Zij wenst de lessen in het lezen van OUD SCHRIFT VOOR GEVORDERDEN te volgen (A.2). Kosten f. 45,=

Hij/Zij wenst de lessen te volgen in het LEZEN EN BEGRIJPEN VAN MIDDELNEDERLANDSE TEKSTEN (B). Kosten f. 40,= ; cursisten oud schrift f. 35,=

Hij/Zij wenst de voordrachtenreeks "BRONNEN EN METHODEN VAN HET HISTORISCH ONDERZOEK" te volgen (C). Kosten f. 40,= ; cursisten oud schrift f. 35,= studenten f. 25,=

Hij/Zij wenst de voordrachtenreeks "GELDERLAND IN VOGELVLUCHT" te volgen (D). Kosten f. 45,= ; cursisten oud schrift f. 35,= ; studenten f. 30,=

S.V.P. aankruisen wat de bedoeling is. Studenten, naam en adres onderwijsinstelling vermelden: _____

Het lesgeld zal hij/zij gelijktijdig bij de aanmelding overmaken op postrekening 2395971 t.n.v. Stichting Contact Gelderse Oudheidkundige Verenigingen en Musea, Postbus 359, 7200 AJ Zutphen.

Voor 15 september 1978 inzenden aan de cursusleider E.J. Kruyswijk Jansen, p/a Postbus 359, 7200 AJ Zutphen.

(Handtekening)

STICHTING CONTACT VAN GELDERSE OUDHEIDKUNDIGE VERENIGINGEN EN MUSEA.

Tel.: 05750 - 11826, Postbus 259, 7200 AJ ZUTPHEN.
Postrekening cursus 23 95 971.

PROGRAMMA

van de veertiende cursus voor amateur-historici.
1978/1979.

- A. Lessen in het lezen van oud schrift
Bij voldoende belangstelling wordt er op zes zaterdagmorgens in het Rijksarchief, Markt 1 » Arnhem les gegeven in het lezen van oud schrift, gelijktijdig voor beginners en gevorderden.
1. OUD SCHRIFT VOOR BEGINNERS (eerste jaars).
 2. OUD SCHRIFT VOOR GEVORDERDEN (tweede jaars).
- Docenten: J. den Draak, hoofdarchivaris aan het Rijksarchief in Gelderland,
J.W. van Petersen, streekarchivaris van De Liemers en Doesburg,
Mw. F.A. Schoonderbeek-De Vroom, voorheen ambtenaar aan het Gemeentearchief te Arnhem,
A.C. Elfrink, ambtenaar aan het Gemeentearchief te Nijmegen.

Data: zaterdagmorgen (09.15 - 11.45 uur)
7 oktober 1978, 4 november 1978, 2 december 1978, 6 januari 1979,
3 februari 1979, 3 maart 1979.

Kosten: Het lesgeld bedraagt f. 45,- incl. de kosten van de copieën
(van originele archiefstukken) en correcties.

Alleen cursisten oud schrift, die de lessen voor beginners hebben gevolgd in het afgelopen seizoen, kunnen zich thans aanmelden voor de cursus voor gevorderden.

- B. Lessen in het lezen en begrijpen van middelnederlandse, vooral ambtelijke teksten,
Bij voldoende belangstelling wordt er op vijf zaterdagmorgens in het Rijks archief, Markt 1 Arnhem les gegeven in het lezen en begrijpen van middelnederlandse, vooral ambtelijke teksten. Deze lessen zijn van groot belang voor de cursisten die oud schrift bestuderen en voor degenen die bij oudheidkundig en genealogisch onderzoek met het middelnederlands en ambtelijke taal in aanraking komen.
Het is niet noodzakelijk dat de cursisten oud schrift kunnen lezen; de stof wordt in drukletters aangeboden.

Docent: dr. H.L. Leloux, Oosterbeek.

Data: zaterdagmorgen (09.15 - 11.45 uur)

27 januari 1979, 10 februari 1979, 24 februari 1979, 10 maart 1979,
24 maart 1979.

Kosten: Het lesgeld bedraagt f. 40,=, cursisten oud schrift betalen f. 35,=

C. Instructieve voordrachtenreeks "Bronnen en methoden van het historisch onderzoek"

Bij voldoende belangstelling wordt er op zes zaterdagmorgens in het Rijks-archief, Markt 1 Arnhem, (tenzij anders vermeld), een instructieve voordracht gehouden voor hen die als amateurs de plaatselijke- en streekgeschiedenis of de genealogie beoefenen en voor studenten o.a. aan pedagogische academies.

Data: zaterdagmorgen (09.15 - 11.45 uur)

1. 28 oktober 1978, :
ARCHIEVEN
Docent: Een ambtenaar, verbonden aan het Rijksarchief in Gelderland (nader vast te stellen persoon)
2. 11 november 1978
RONDELEIDING IN HET RIJKSARCHIEF IN GELDERLAND.
DOCENT: Een ambtenaar, verbonden aan het Rijksarchief in Gelderland (nader vast te stellen persoon)
3. 25 november 1978
BIBLIOTHEKEN
DOCENT: Drs. C.O.A., Baron Schimmelpenninck van der Oije, archivaris
van Zutphen en directeur van het Stedelijk Museum en het Museum Henriette Polak aldaar.
4. 9 december 1978
RONDELEIDING IN-DE BIBLIOTHEEK ARNHEM, Koningstraat 26, Arnhem
DOCENT: Mr. P.C. Aalbers, ambtenaar, verbonden aan de bibliotheek Arnhem.
5. 13 januari 1979
ALLERLEI INFORMATIE OVER HET HISTORISCH ONDERZOEK.
DOCENT: Drs. C.O.A., Baron van Schimmelpenninck van der Oije, archivaris
van Zutphen en directeur van het Stedelijk Museum en het Museum Henriette Polak aldaar.
6. 31 maart 1979
BEZOEK AAN HET NEDERLANDS OPENLUCHTMUSEUM TE ARNHEM.
waar in de aula informatie wordt gegeven o.m. met lichtbeelden over de Stichting Historisch Boerderij Onderzoek
Docent: drs C.T. Kokke, secretaris van de Stichting Historisch Boerderijonderzoek.

Het lesgeld bedraagt f. 40,=; cursisten oud schrift betalen f. 35,=;
studenten aan pedagogische academies e.d. betalen f. 25,=

D. INSTRUCTIEVE VOORDRACHTEN REEKS "GELDERLAND IN VOGELVLUCHT", ONTWIKKELINGS-
GESCHIEDENIS VAN DORPEN EN STEDEN IN GELDERLAND.

Bij voldoende belangstelling worden er op zes zaterdagmorgens in het Rijksarchief, Markt 1, Arnhem, instructieve voordrachten gehouden onder de Titel "Gelderland in vogelvlucht"- ontwikkelingsgeschiedenis van dorpen en Steden in Gelderland.

DATA: zaterdagmorgen (09.15 - 11.45 uur).

1. 14 oktober 1978
NEDERZETTINGSGESCHIEDENIS
DOCENT: Ir. K.J. Hoeksma, Wageningen
2. 18 november 1978
HET ONTSTAAN VAN GELDERSE STEDEN
DOCENT: Prof. Dr. W. Jappe Alberts, Voorst.
3. 16 december 1978
TYPOLOGIE VAN GELDERSE PLAATSEN
DOCENT: Drs. A. Steegh, Haarlem
4. 20 januari 1979
STEDEN IN HET KEURSLIJF VAN MUREN EN WALLEN
DOCENT: G.B. Jansen, Zevenaar
5. 17 februari 1979]
DE 19de-EEUWSE ONTWIKKELINGEN: ONTMANTELING EN UITLEG
DOCENT: F.W. van Voorden, b.i. , Odijk
6. 17 maart 1979
DE MODERNE ONTWIKKELING EN RUIMTELIJKE ORDENING
DOCENT: Drs. D. de Boer, Arnhem N.B.
Deze les is tevens eindles.

De cursus zal worden gesloten door de heer Prof. Dr. W. Jappe Albers.
KOSTEN: Het lesgeld voor deze reeks bedraagt f. 45,=; cursisten oud schrift betalen f. 35,=; Studenten aan pedagogische academies e.d. betalen f. 30,=

De lessen of voordrachten zullen op de aangegeven data plaatsvinden. Wie zich aanmeldt wordt dan als deelnemer/ster verwacht. Voor het verstrekken van syllabussen, verslagen e.d. kan een bescheiden bijdrage worden gevraagd.

Het Rijksarchief in Gelderland, Markt 1, Arnhem, tel.: 085, 420148 is tot 9 uur gesloten. Op zaterdag moreg is de ingang aan de achterzijde.

Roken is alleen toegestaan In de hal.

Tijdens de pauze is, tegen betaling, koffie verkrijgbaar.

Overname gaarne toegestaan.

Voorbelangstellenden zijn overdrukken van het programma beschikbaar.

Te bestellen bij: Het Contactbureau,
Postbus 359,
7200 AJ ZUTPHEN.

7. KLOOSTERGOEDEREN ONDER NIJ BROEK.

De talrijke kloosters, zowel mannen-als vrouwenkloosters, die in de Middeleeuwen gesticht werden, ontvingen van vorsten, edelen en andere personen voor en na veel bezittingen. Dit bezit bestond voornamelijk uit boerenerven, landerijen en andere vaste goederen en soms ook uit renten, tienden en dergelijke. Sommige kloosters bouwden op die manier een uitgebreid bezit op, dat zich vaak uitstreckte over meerdere gewesten.

Met name in Nijbroek lagen er zeer veel goederen, die aan kloosters en een enkele keer aan andere geestelijke instellingen in Gelderland en Overijssel toebehoorden. Zoals we weten, was Nijbroek, thans nog een kerkelijke gemeente, tot 1795 een zelfstandig richteramtbet en daarna nog tot 1811 een schoutambt. De stichting van Nijbroek was in 1328 uitgegaan van graaf Reinoud II van Gelderland en mede daardoor hadden de Gelderse Vorsten altijd veel invloed op de gang van zaken in het richteramtbet. Zo is het ook te verklaren, dat de kloosters die met steun van de graven en hertogen van Gelderland gesticht werden, met veel bezit in het gebied van Nijbroek begiftigd werden.

Toen bij de invoering van de Hervormde godsdienst alle kloosters en andere geestelijke instellingen onder beheer van de gewestelijke overheid werden gebracht, legde men uitvoerige lijsten aan van geestelijke goederen, met vermelding van de waarde en opbrengst. Wat de kloostergoederen betreft, deze werden van toen af door de overheid beheerd als een soort domeingoederen. Inplaats van de vroegere abten, priors en abdis-sen werden rentmeesters aangesteld, die het zakelijke beheer voerden. In de Franse tijd, kort na 1800, werden alle geestelijke instellingen, die tot dan toe in naam nog steeds bestonden, opgeheven en hun bezittingen verkocht.

Het klooster dat wel de meeste bezittingen in Nijbroek heeft gehad, was het Convent van Monnikhuizen bij Arnhem. Dit was een Karthuizer klooster, dat in 1342 gesticht werd met gelden, die Reinoud II (inmiddels van graaf tot hertog verheven) beschikbaar had gesteld. Hij schonk meteen een aantal hoeven en landerijen in Nijbroek aan dit klooster. Uit de bovenvermelde lijsten kunnen we nagaan welke goederen dit geweest zijn, tenminste voor zover ze met name genoemd werden. De lijsten zijn aangelegd in de jaren rond 1600 en ze vermelden als eerste bezit van Monnikhuizen in Nijbroek "Het Spijcker mitte Schuurberch en de Calverweyken", dat gepacht was en bewoond werd door de toenmalige richter Johan van Bloys, die het voor 30 gld per jaar gehuurd had van het gewestelijk bestuur van Gelderland. Dit Spijker, dat meestal door de richter of vice-richter van Nijbroek bewoond werd, heeft gestaan ten noordoosten van de kerk. Later werd het richtershuis genoemd, en begin 19e eeuw moet het zijn afgebroken.

Vervolgens werd als Monnikhuizer bezit genoemd de Steunenberch, die toen 36 morgen groot was en verpacht werd voor 126 gld per jaar, daarna het "Gheer erff", groot 51 morgen en verpacht voor 165 gld jaarlijks. Tenslotte de "Roode Hoeve" die 16

morgen groot was en 73½ gld pacht per jaar deed. Verder stonden aangegeven 15 erven en landerijen zonder naam- en plaatsaanduiding. Ze werden enkel vermeld als bouwning, hofstat, hofstede, met of zonder huis er op. Drie ervan kunnen we alsnog localiseren aan de hand van het Verpondingskohier van 1650. Het ene was een hofstad met 4 morgen land, "daer die moele op staet mitten wynt". De Nijbroeker molen was dus ook een bezitting van Monnikhuizen. De wind kwam eigenlijk toe aan de landsheer, maar een Hertog van Gelderland had de molen verpand aan het klooster, dat er toen dus heer en meester over was.

Dan wordt in 1600 een bouwning vermeld van 33 morgen, die we in 1650 terug vinden als "Douwhorst", dat is het erve Eeuwhorst aan de Veluwe Dijk. Ook een erve van 16 morgen vinden we in 1650 terug als de "Sluise" aan de Geere, bij het punt waar de Kromme Beek (de Baeke) in de Grote Wetering uitmondt. De totale oppervlakte van de bovengenoemde 15 goederen besloeg 147 morgen met een gezamenlijke pachtwaarde van 493 daalders of 739 ½ gulden.

De weilanden die het klooster Monnikhuizen in Nijbroek bezat, werden apart geregistreerd te weten, 9 morgen aan de Benedenste Kruisweg, 5 morgen aan de "Peertzweyde", 8 morgen in de "Grote Geer", 4 morgen in de "Koeweide", 15 morgen zonder nadere aanduiding, en nog 11 en 6 morgen, die verpacht waren aan richter Johan van Bloys, ook zonder nadere aanduiding. Dat was aan weiland samen 58 morgen met een pachtwaarde van 267 daalders of ruim 400 gulden.

Aan tienden trok Monnikhuizen uit Nijbroek 1000 gld., zoals "bij raemingh" was vastgesteld. Verder bracht Nijbroek nog op aan tijnsen 719 goudgld 17 st en 1 oort, of ruim 1000 gld. Dan ontving het klooster nog een rente van 5 gld 12 st. uit Wervens Hof in 't Neerbroek en 1 gld 8 st uit pastoriegoederen.

Tenslotte bezat Monnikhuizen in Nijbroek nog het recht van "handwissel", d.w.z. van elke hoeve van 16 morgen, die in Nijbroek verkocht werd, ontving het klooster "vier ponden kleyne penn". Wat waarschijnlijk overeenkwam met 4 gld.

Uit bovenstaande opsomming blijkt, dat Monnikhuizen grote belangen in Nijbroek had. Helaas kunnen we niet nagaan waar alle bovengenoemde "bouwningen" en hofsteden hebben gelegen. Vermoedelijk lagen de meeste bezittingen op de Geere. Als n.l. de monniken uit Arnhem hun goederen in Nijbroek kwamen inspecteren, logeerden ze bij de richter of de pastoor, en liepen dan langs een vaste weg naar de Geere. Deze weg bestaat nog steeds en draagt de zeer toepasselijke naam van Monnikenweg. Zo blijft dus de naam van het Arnhemseklooster dat allang niet meer bestaat, in Nijbroek tot in lengte van dagen voortleven. Trouwens: het voetbalveld van "Vitesse" in Arnhem heet ook nog steeds Monnikhuizen.

Een ander klooster met bezittingen in Nijbroek was het klooster Nazareth, een nonnenklooster, dat gelegen heeft vlak ten zuiden van het dorp Oene. De naam van een weg daar ter plaatse herinnert er nog aan. Dit convent werd gesticht omstreeks het jaar 1440 en de bewoonsters, meest weduwen of jonkvrouwen van adellijken huize, hielden

zich vooral bezig met ziekenverpleging en verzorging van wezen. Voor meerdere gegevens over dit klooster verwijzen we naar de Gelderse Volksalmanak, jaargang 1891 e.v., waarin mr. P.A.N.S. van Meurs een uitvoerig verslag geeft van de lotgevallen van het klooster en zijn bewoners. De bezittingen van Nazareth lagen voornamelijk in het noorden, in de omgeving van het Hogewold.

Daar lag o.m. een stuk land van 12 morgen, waarvan 8 morgen weiland, dat aan pacht per per jaar 44 gld en 2 st. deed. De overige 4 morgen werden "op die darde gerve" bezaaid. Maar het land verkeerde volgens een bijgevoegde aantekening in zo'n slechte staat, dat er het vorige jaar maar drie mud van geoogst was, bestaande uit "weyt, bonen und haver". Dit land was gelegen oost aan de Middendijk, west aan de Grote Wetering en noord aan de Vloeddijk, en is dus nu nog gemakkelijk terug te vinden.

Voorts had Bernt van Enschede, burgemeester van Deventer, nog 12 morgen in pacht nabij het Hogewold. En richter Johan van Bloys had daar vlak bij het weiland de Leekewijer gepacht, dat aan de Zeedijk lag. Dan had het klooster Nazareth daar nog 3 ½ morgen aan de Sluisekampkens liggen, gepacht door Henrick Schutt, en nog 6 morgen bouwland tussen Zeedijk en Middendijk, in pacht bij Lubbert van Ernst. Tot zover de bezittingen van Nazareth onder Nijbroek.

Het klooster van Windesheim, tussen Zwolle en Wijhe in Overijssel gelegen, had eveneens bezittingen onder Nijbroek, ook al weer in de buurt van 't Hogewold. Dit klooster, dat gesticht werd kort voor 1400, heeft een grote invloed gehad op het kerkelijk en geestelijk leven in Oost-Nederland, en zelfs in West-Duitsland. In verschillende plaatsen werden dochterkloosters van Windesheim gesticht, waardoor die invloed nog groter werd. Windesheim bezat in het noorden van Nijbroek een drietal goederen, te weten Winssemelandt, groot 18 morgen bouwland, verder de Ritskampen, die 18 morgen weiland besloegen en nog een erve op het Hogewold, genaamd Winssemewold, groot 42 morgen, met huis, hof en bongerd.

De windesheimse goederen werden in 1716 vanwege Gedeputeerde Staten van Overijssel verkocht, als horende onder "het Rentampt van Winshem, in Veluwe en het Rigterampt Nieuwebroek".

Als volgend klooster met bezit in Nijbroek treffen we aan het nonnenklooster te Diepenveen, dat omstreeks 1400 gesticht werd in een woeste moerassige streek ten noorden van Deventer. Van dit klooster is nog een gedeelte over, dat thans dienst doet als Ned. Herv. Kerk in het dorp Diepenveen. Als bezit van dit convent vinden we in Nijbroek, allereerst het erve de Brugge aan de Zeedijk, dat bestond uit huis, hof, berg, bongerd en 32 morgen land. Ook aan diepenveen behoorden de "Diepenveense Strijpe" ten westen van de Middendijk en even ten zuiden van de Wellerweg.

Het erve Smagtenberg behoorde eveneens aan het klooster Diepenveen. Het bestond uit huis, hof, berg, "met de Osseweyde" en verder 41 morgen land. Vier morgen, die ook onder de Smagtenberg hoorden, waren apart verpacht. In dezelfde buurt lag nog twee morgen weiland van Diepenveen en een eindje verder 4 morgen, die hoorden onder het erve Kolkenstein in Terwolde, dat ook al aan het klooster Diepenveen toekwam.

Nog een klooster buiten Gelderland, dat ook al goederen onder Nijbroek bezat, was de abdij Ter Hunnepe, die ten zuidoosten van Deventer aan de Schipbeek heeft gelegen. Ze werd omstreeks 1225 al gesticht door Richardis, de weduwe van graaf Otto I van Gelre, maar het lag nog net in Overijssel. In de archieven van dit klooster vinden we heerhaaldelijk goederen onder Nijbroek vermeld, het eerst in 1335. Deze oorkonde is daarom zo merkwaardig, omdat hierin gesproken wordt van "Nyebroec in Wolderkerspel". Het was na 1328, dus Nijbroek was al een zelfstandig richterampt, maar vóór 1339, want Nijbroek hoorde kerkelijk nog onder Terwolde.

De goederen van Ter Hunnepe worden nergens met name genoemd en het is dus zeer moeilijk, om de vroegere ligging na te speuren. Slechts eenmaal, in 1417, komen we de naam tegen van de "Drentsche Hove" in Nijbroek, die door het klooster verhuurd werd. Ook in 1368 werd gesproken van een stuk land "Oppen Gheer" maar dat is dan ook alles. Verwonderlijk is ook, dat van de ongeveer 12 goederen die Ter Hunnepe in Nijbroek bezeten had, er in 1650 maar één meer over was, n.l. 6 morgen in de buurt van de Wellerweg. Waren de andere toen al verkocht?

Als laatste in de rij kloosters met Nijbroeker eigendom volgt dan nog het klooster Schaar, dat in de Gelderse Achterhoek gelegen heeft, in de streek tussen Lichtenvoorde, Aalten en Winterswijk.

Het bezat een hoeve land, dat is 16 morgen in Nijbroek. Het werd de Schaarse Hoeve genoemd en lag tussen de Zeedijk en de Veluwe Dijk, dus dwars door Nijbroek, dicht bij de Benedenste Kruisweg. Het werd voor het eerst genoemd in 1378 als Gelders Leengoed en later, in 1623, werd het aan Johan Schiffart namens Gedeputeerden van de Graafschap Zutphen als leen opgedragen "tot behoef des cloosters Schaar". Schiffart trad op als administrateur van de geestelijke goederen in de graafschap Zutphen. De laatste belening dah plaats in 1772.

Behalve de hier boven behandelde kloosters waren er nog een paar geestelijke instellingen buiten Nijbroek, die er bezittingen hadden liggen. Dat was o.a. het Kapittel van St. Lebuinus te Deventer, dat eigenaar was van het landgoed Ter Inde, destijds bestaande uit huis, hof, berg en 48 morgen land. Ook de Michaelishoeve die even voorbij de Bijvank lag, behoorde aan dit

kapittel. Ze was 6 morgen groot en bestond geheel uit weiland. Het St. Augustinusgilde te Deventer, dat de zorg droeg voor de z.g. "huisarmen" bezat in Nijbroek een boerderij, die ook St. Augustinusgilde heete. Ze lag aan de Middendijk en was met huis en hof groot 32 morgen. Drie morgen van dit erve lag op de Vuilewinkel onder Terwolde. Tegenwoordig is dit goed nog bekend onder de naam "Boerdam". Ten noorden van de Bovenste Kruisweg, aan weerskanten van de Middendijk, lag het land "Indoornincxhoeve" groot 16 morgen, waarvan 4 morgen bouwland en de rest weiland. Het behoorde aan een vicarie in de kerk van Indoornink in de Betuwe. Tenslotte vermelden we nog in het Neerbroek het St. Jurriens-campken, dat toebehoorde, aan het St. Jurriens-altaar in de kerk van Oene. Dit land was 2 morgen groot en werd door de vicaris van dit altaar gebruikt. Over de bezittingen van kerk, pastorie en vicariën van Nijbroek zelf, hopen we later het één en ander mee te delen.

J. Vredenberg.

%%%

BRIEV'n VA GRADUS STRUUK'NKAMP.

Een paar wèk'n nao ut schandaal met Sybelaor, waar'n Hannes en ikke an't hiedplagg'n stèk'n . Ze zaat'n vaste an de grond en ut was zwaor wark. Hannes was dur niet zo bes an toe. He had ut meraokels in ut been. Asse de schuppe in de grond stak, dan krigge zukke stèken in zien bôv'nbeen, datte dan lilike taol uutbraakt'n. En da zeg vulle, want Hannes is een hele nette boer.

'k Zagge â wê dat ut zo niet langer ging en zei um, datte ut blote lief ma ens goed sol wass'n en de dokter opzoek'n. En Hannes is met un boender en greune zeepe an de gang êgaon en de dokter hef ut been bekeek 'n en he zei: "Hannes, da sutter slech uut, ie mot plat ligg'n en oe wriev'n met êuli en boon'nschill'n".

Mina is an de gang êgaonmar 't haald'n niks uut as 't vluuk'n van Hannes, wa teeg'n de goeie zeed'n van de Moez'n barg was. Deurumme zei ik:

"Die dokters da's niks. Ie mot mar is raad haal'n bie Zwatte Diene van 'n Aohterkamp, die hêfter a meer van afêholpen".

"Ik kan dur oe afhèlp'n" Zei Zwatte Diene teeg'n Hannes, die op krukk'n naor 't Aohterveld êstropeld was, "mar dan moy weerkomm'n met een lèvendige

zwatte haane, dan zak oe belèz'n. Ikke ging met Hannes mee. Bie Zwatte Diene hing' al een iezer'n pot met kôkend water an ut hangiezer bôv'n 't vuur. Een êulilampe hing an de zolder en gaf een toverachtig schiensel. Een tamme kreie sprong deur de geute rond en een zwatte katte met greune og'n zat op Diens rugge teeg'n ons te gloer'n. Op de bordeplanke stond'n pott'n met vleermoez'n en slang'n op sterk water. Ut waar'n allemaol dier'n uut de duusternis.

"Gif mien de haane ma" zei Diene, "en maak de poot mar vast bloot". Umsgeliek had ze de haane lèvetig en wel in d' iezer'n pot êstopt. Een erbarmelijk gekakel steeg op en stierf langzaam af. Toen ut stille was êword'n, snee Diene de haane de kop af en liet wa van ut bloed op Hannes' zien poot lekk'n. Ze mompeld'n een olde spreuk en wreef over 't been.

"Zo as Diene ut zeg, sol 't wèz'n !
Ik gao noe Hannes poot belèz'n,
Zwatte Diene is de baas
De piene trek weg geliek een haas.
Ut is dur bov'n in êtreed'n,
't Zakt deur 't wriev'n naor bened'n,
Deur ut vet van 't kroepgebroed
En ut zwatte han'nbloed.
Dien beveelt en Dien besluit,
Ut trekt dur bie de teen'n uut".

Hannes zei, datte de piene nao bened'n vuuld'n zakk'n en bie de teen'n wegstreum'n. Ewen later konne de poot weer normaal bèg'n.

" Wa kost mie dat noe?" vreugge.

"Ik mag gin pries vraog'n" zei Diene, "wat 't oe weerd is, kuj wel op de kaste legg'n". Hannes keek in de knippe en haald'n een briefk'n van tien guld'n teveursohien, datte onder een pot met vleermoez'n lei en wie gongen vot.

Ik was zo onder de indruk, dak de zwatte katte, die mien veur de voet'n Iiep, niet êns een sohup dors te gev'n.

Toe n Hannes in huus verteld'n van ut striek'n en wriev'n, werd Mina zo hellig dat ze um een sohup veur de poot'n gaf, datte noe weer loopt te krukkebeen 'n en zo ziej, dai op de Moez'n barg en de Struuk'nkamp meraokels vremde ding'n kunt metmaak'n.

GRADUS STRUUK'NKAMP.

DIALEKT.

In de eerste aflevering van "De Kronijck" heb ik U verteld dat ik het kleuterschooltje in het gebouw Bethel in de Posterenk heb bezocht. Het verschillend taalgebruik gaf daar al aanleiding tot verwarring, onbegrip pseudo-communicatie om in termen van de socioloog te spreken.

Om goed met de juf te kunnen praten, had je haar taal nodig, moest je eigenlijk aansluiten bij haar gedachtenwereld, die een geheel andere was als de onze, plattelandskinderen.

Na die kleuterschool tijd kwam het echte grote leven, de grote school.

Ik moest daarvoor naar Voorst. Want ... kerkelijk onder Voorst, dan ook naar school in Voorst. Hoewel de kindertaal het dialect was, probeerde je tegen de juffrouw en zeker tegen de bovenmeester het A.B.N, te gebruiken. En ik moet zeggen, we leerden het steeds beter. Natuurlijk waren er ook klanken die slechts met de grootste inspanning konden worden geproduceerd. De woorden met euw bijvoorbeeld gaven problemen; eeuw, leeuw, sneeuw. Snee zeggen we immers. Probeer daar maar eens uw achter te krijgen.

Ook de ui was een enorme hindernis. Er was heel wat water door de Voerster Beek gestroomd voordat we "zuiver" konden uitspreken.

In de tweede klas kwamen er enkele vreemde kinderen bij. Domineeskinderen die de eerste klas hadden overgeslagen, thuis al voorgebakken. Wat werd daar tegenop gezien. Haarfijn Nederlands in onze ogen. Het kwam ze zo gemakkelijk de mond uit. Later realiseer je je dat die kinderen het in het begin verre van gemakkelijk hadden. Het A.B.N, vloeiende ze wel vlot van de tong, iets wat wij niet gewend waren, toch zaten ze met enige schroom tussen ons in. Ze waren niet alleen een jaar jonger dan wij, ze voelden zich ook jonger. Later ging dat natuurlijk wel beter. Toen viel dat grote verschil van een jaar weg.

Uit de derde klas herinner ik me een voorval waarom toen werd gegierd van het lachen. U weet het, kinderen zijn hard voor elkaar.

Het was in de leesles. Een beetje broeierig weer. Iedereen hing een beetje lamlendig in de bank. De beurt was aan een dik, ziekelijk joch. Hij las met een zo verstopte neus dat het op de lachspieren werkte en de ruggen rechtten zich wat. Toen kreeg een meisje de beurt. Ze las niet zo best en ook nog met een sterk accent.

De klas was wakker nu. Het verhaal ging over een zieke grootmoeder.

"En", vervolgde ze, "grootmoeder lag in de beddestèh". Gegrinnik rondom. Daar klonk de stem van juffrouw Ronk.: "Wil je die zin nog eens lezen?".

En weer was het: "grootmoeder lag in de beddestèh". Nog twee keer probeerde de onderwijzeres het, toen gaf ze het op.

Het kind zag het niet anders. Zo'n gat in de muur boven de aardappels was een "beddestèh", geen bedstede zoals in het boek stond.

Ze werd zielig genoeg ongenadig uitgelachen. En nog niet eens om die beddestèh want dat was een heel gewoon woord. Wel omdat ze niet las wat er stond. Aan het eind van het derde schooljaar was het verhuizen geblazen en werd de Voorster periode afgesloten. We gingen naar Twello. Ik moest daar meteen naar school ook. De school van meester Ter Maat. "Waar kom ie van dal?" was het eerste wat me werd toegevoegd toen ik op het schoolplein kwam.

Jaap van der Visch, Twello.

=====

Het Huus van Harm de Pruus.

Ik woon in het huus van Harm de Pruus; ik kocht het jaren geleden van een achternicht van Harm. Dit huis staat ergens in uw gemeente; het was een klein boerderijtje, dat wij volgens onze moderne begrippen veranderd hebben en misschien hier en daar wel wat hebben bedorven. Toch heeft het een kneuterig uiterlijk behouden, ook al omdat het omgeven is door geboomte, waaronder oude notebomen en voor het huis staat een oude waterput.

Laatst sprak ik een van de nog weinige mensen die Harm de Pruus hebben gekend. Die zei tegen me: "Ie woon' in 't huus van Harm de Pruus". Dat is de reden dat ik U iets wil vertellen over hem, want naast hetgeen ik in dat laatste gesprek te horen kreeg, had ik al meer over hem horen vertellen. Harm had een leefwijze, zo simpel, dat wij ons dat nauwelijks meer kunnen voorstellen. Hoewel, ook nu zijn er echt nog mensen, misschien één generatie ouder dan wijzelf, die niet meekomen met ons comfortabel en materialistisch ingestelde levenspatroon. Zij nemen bijvoorbeeld genoeg met éénmaal per week vlees bij het warme eten, (en dan liefst op zondag) niet omdat ze zich niet zouden kunnen permitteren, maar omdat ze dat niet gewend zijn. Zij gingen vroeger met zelf gekarnde boter naar de markt, en kwamen thuis met aldaar gekocht vet en spek. Harm de Pruus, die al lang geleden gestorven is, en hoewel iets ouder dan de hiervoor beschreven mensen, hoorde ook tot deze uitstervende generatie. In dit huis wonend, bespeur je, in overpeinzingen als deze, nog de dingen die Harm heeft gekend of gebruikt. Neem de waterput, nog steeds gevuld met helder bronwater. Hij heeft hem zelf gegraven, waarbij hij op diepte komend, er nog bijna in moet zijn verzopen geweest. Of de oude notebomen, ons nu vele noten leverend, hij heeft ze geplant en er de eerste noten van geoogst. Ze lagen dan in een mandje op zijn spaarzaam brandende kachel te drogen. Volgens mijn oude verteller, bleef Harm bij eventueel bezoek, dan angstvallig in het keukentje, bang dat de bezoeker

er eens eentje vanaf zou nemen. In het huis zelf is weinig over van zijn tijd. Toen wij er nog maar kort woonden kwam mijn oude buurman eens koffie drinken. Zittende in onze woonkamer, vroeger de deel, ontlokte hem dat: " och, och, ak doar nog an denke, woar as wie noe zitt'n, doar in dié hook, doar hatte de geite stoan, en aj dan koffie bie um kwam drink'n, dan kreej d'r vake nog geit'nhoar bie in". Bij de afbraak van oude binnenmuren (nog met leem gemetseld) kwamen restanten van wat eens de ingang van een bedstee moet zijn geweest, te voorschijn. Het verhaal gaat, dat Harm 's winters zijn hele huis vol met appels had liggen en zo nog net een paadje overhield om van de keuken naar de bedstede te kunnen komen. Die appels verkocht hij op de markten van Apeldoorn en Deventer. Elke appel werd voordien ijverig opgepoetst. Op de markt was hij kennelijk een meelijwekkend figuur, want sommige vaste klanten brachten zo nu en dan een boterham voor hem mee. Harm at meestal alleen brood, want hij leefde niet alleen simpel, hij was uiterst zuinig, eerder vrekkig. Toe hij stierf, was hij min of meer vermogend. Op de bank moet een voor die tijd betrekkelijk groot bedrag van enkele tienduizenden guldens gestaan hebben. Alleen verre familieleden hebben daaraan nog enig genoeg beleefd. Harm de Pruis heette eigenlijk niet zo; hij is aan die bijnaam gekomen omdat hij in zijn jonge jaren veel in Duitsland verbleef. Vooral in de zomermaanden verdiende hij veel geld met het maaien van gras en graan. Hij verdiende in het hoogseizoen f. 10,-- in de vele werkuren tellende week! Na die Pruisische jaren heeft hij dit huis gekocht en bleef hier toen voorgoed. Op al wat oudere leeftijd is Harm nog getrouwd. Het huwelijk is kinderloosgebleven en hij heeft zijn vrouw verre overleefd. Zijn echtgenote schijnt het wat de materiële kant van het huwelijk betreft, niet zo best getroffen te hebben. Eén van de voorbeelden daarvan is, dat haar, tijdens een ernstige ziekte, door de dokter versterkende middelen werden voorgeschreven. Harm toog toen naar het dorp en haalde bij de bakker een zes pponder roggebrood!

Een zo zuinig levend mens heeft toch vast niet al zijn geld naar de bank gebracht? Het verhaal gaat, dat er onder een pereboom achter het huis nog een schat door hem moet zijn begraven.

Deze heel oude pereboom is nu aan het afsterven. Als wij daar een nieuwe boom gaan planten, hoort U dan nog meer over het Het Huus van Harm de Pruis?????

R.

FIETSTOCHT GIETELO TWELLO (ca. 18 km)

Opgesteld door de heer Wolters met medewerking van de heer Kedde, t.a.v. historische gegevens.

Startpunt O.L.S. te Gietelo, Deventerweg 22 te Voorst.
Richting Klarenbeek via de Haanstraat (provincialeweg) tot einde recht stuk.
Daar rechtsaf de Zandwal volgen, d.i. een geasfalteerd fietspad.

Haanstraat heette vroeger Koningsallee. Aangelegd op last van Koning Lodewijk Napoleon, die Veel op het landgoed "De Poll" kwam om er te pimpelen met de Jonker.

Het fietspad volgen tot er een bredere asfaltweg komt, daar rechtsaf en het geasfalteerde fietspad blijven volgen, tot U een weg oversteekt en bij het meer van Bussloo komt. Direct hierna rechtsaf het geasfalteerd fietspad volgen waarbij U het water aan uw linkerhand houdt. Op dit punt ligt links van U de boerderij "De Middelborgh". Even verder rechts de sterrewacht.

Een goet mit allen synen toebehoren, geheeten "Middelborgh", gelegen in Veluwen te Voorst op Gietelervelt, an den Luse Wilp tot Zutphense rechten leenhoerig geerft van Mense Kreysink 18 februari 1535. De middelborg is nu bezit van de recreatiegemeenschap, bepaalde gedeelten zijn 15e eeuws, vroeger eigendom van de fAm. Kuttschrutter . u kunt ook even linksaf gaan en de Middelborg van wat dichterbij bekijken .

Fietspad volgen langs het meer (aan de linkerzijde).

Waar het fietspad linksaf buigt, kunt U eventueel even rechtsaf gaan en de evenwijdig lopende grote weg volgen tot de Breuninkhofweg. Bij het kruispunt ziet U achter de slagbomen in het bos enige fundamenten en grachten, alsmede de kasteelheuvel van "Dorths huizen".

Wanneer U het meer ongeveer halverwege rondgefietst hebt, krijgt U rechts 3 rode beuken, het fietspad komt hier op wat "heuvelachtig" terrein.

Bij 3 rode beuken heeft gestaan de oude boerderij Stroinck behorende bij het goed van de Middelborgh

Op het fietspad zelf, krijgt U een kruispunt, hier rechtsaf gaan: U verlaat dan het gebied van de recreatiegemeenschap Bussloo. Dan rechtdoor de weg oversteken en de Streilerweg ingaan. Rechts van U staat een wit huis met het opschrift "Hoe bestaat het"

Let op de klinkerbestrating van de eerste boerderij links. De tweede boerderij

links is de streiler. Rechts no. 9 is "De kelder", het -is een zogenaamde spieker, (geen adelijk huis) 16e eeuws. De boeren moesten daar hun tienden inleveren. Er was vroeger een gracht bij.

Einde Streilerweg linksaf de Grotenhuisweg op.

Meteen rechts de boerderij "Grotenhuis", onder Monumentenzorg, uit 2839, gerestaureerd. Even verder vóór het bord bebouwde kom Posterenk, ligt links no I6 Post of ter Inde (vandaar Posterenk). Eet gehele gebied heet de Replikerhof verbonden aan de kerk van Utrecht.

Posterenk rechtdoor naar de molen en deze ronden. Terug naar kruispunt en rechtsaf de H.W. Jordensweg in.

De ronde zware stelling-molen is uit 1736, vroeger eigendom van de Lathmer, zie wagensteen in de romp Schuin tegenover de molen fraai gerestaureerde woning "Weltevreden"

Onder de E.8 door (20m. lange beton balken) tot net voorbij de landbouwsmid. rechtsaf het Wolbospad in. De klinkerbestrating wordt na 200 m. zandweg, rechtdoor zandweg volgen.

Links ligt h.et landgoed "De kleine Noorddijk" (19e eeuws) (aan de grote weg, ligt daar tegenover het 18e eeuwse Grote Noorddijk)

Zandweg tussen witte palen door, (rechtsaf buigend) door het bos langs het huisje De Bosrand.

Het Wollebos van de familie Wolf, in deze buurt is in 1300 zoveel een oorlogje tussen Gelre en het Sticht gevoerd. Er moet een sterkte gelegen hebben ter verdediging van Deventer, aan het Voorderpad.

Hier het Voorderpad volgen (grintweg)

Aan het einde van de Voordersteeg schuin oversteken en de asfaltweg Schakerpad volgen.

Links een bosje vlak voor de tennisbaan, dit bosje herinnert aan het goed "Groot Schadewijk" Links na de tennisbaan de witte boerderij "De Oude Hunne", rechts de nieuwe Hunne. Links van de sportvelden het Hackfort-Veenhuis, vroeger het jachtslot van Twickel uit ambt Delden.

Op viersprong schakerpad-IJsbaanweg, rechtdoor beukenlaan in.

Waar nu het bordje 't Holthuis staat (verlengde van IJsbaanweg) was vroeger de verbindingsweg Twello-Deventer.

De Beukenlaan was de oprijlaan van het Holthuis, al genoemd in 1374. Let op de rustieke entreepoort